

Marvin A. Sweeney

Tanak. A Theological and Critical Introduction to the Jewish Bible. Minneapolis: Fortress Press 2012. XVI + 544 s. \$ 59.

Jon Levenson blev i 1980'erne kendt for at hævde, at jøder ikke interesserer sig for bibelsk teologi. Det rigtige i dette synspunkt består i, at den hebraiske Bibel eller Tanak i jødedommen ikke fungerer som en afsluttet og selvberørende størrelse (jf. protestantismen), men nærmere som grundlag for den jødiske tradition, som den til stadighed indgår i dialog med. Den jødiske ekseget Marvin A. Sweeney, der er anerkendt for sin mangeårige beskæftigelse med især den gammeltestamentlige profetlitteratur, vover alligevel pelsen med en kritisk (dvs. akademisk) introduktion til den jødiske Bibel. Ifølge ham er en jødisk bibelsk teologi netop en valid måde at udforske de bibelske skrifter og bringe deres teologiske perspektiver i samtale med den bredere jødiske tradition.

Del I og V (s. 1-41 og 485-489) omhandler bibelsk teologi. Der gives en kort oversigt over disciplinens historie i kristen sammenhæng (Gabler til Rendtorff) og dernæst en længere oversigt over mere ukendte bidrag fra jødiske teologer. Ifølge Sweeney adskiller jødisk og kristen bibelsk teologi sig fundamentalt ved deres udgangspunkt (Toraen vs. Kristus), hvorfor også rækkefølgen af skrifter er forskellig: Som et cyklisk mønster udkastes i den tredelte Tanak det ideelle gudsforhold (Mosebøgerne), som ødelægges (Profeterne), men genetableres i konteksten af det andet tempel (Skrifterne), hvorimod de kristne udgaver af Det Gamle Testamente følger en lineær bevægelse kulminerende i åbenbaringen af Jesus Kristus. Dertil understreges det, at Tanak inden for jødedommen altid læses i konteksten af hele den jødiske tradition, at der er fokus på teksten i sin helhed, og at Tanaks dialogiske karakter med et mangfoldigt antal af stemmer ikke kan reduceres til et enkelt, styrende princip.

Del II-IV (s. 43-483) udgør bogens hoveddel, der i sin disposition styres af rækkefølgen af de bibelske bøger: Toraen er det egentlige grundlag, ud fra hvilket Profeterne fortolker historien, og Skrifterne udgør en brokkasse med udgangspunkt i det andet tempels liv. I gennemgangen af hver enkelt bog placeres denne nøje i kanon, der gives en oversigt over indholdet, og større tekstpassager analyseres i en fremadskridende kommentering. Skrifterne behandles i deres endelige, kanoniske skikkelse med et primært fokus på synkrone analyser uden dog at fravige historiske spørgsmål. Disse kommer dog oftest i anden række. En særlig styrke er oversigterne, der klargør strukturen for hver enkelt bog. Inddelingen baserer sig her på rene synkronlitterære iagttagelser, der dermed på en forfriskende måde undslipper den ofte "forudindtagede" historiske rekonstruktion af de enkelte skrifers tilblivelse. Særligt fremtrædende er fx Sweeneys undvigelse af den klassiske tredeling af Esajas' Bog (1-39, 40-55, 56-66), idet han ved en synkron tilgang deler skriftet i to (1-33, 34-66).

Som nævnt inddrages de historiske spørgsmål løbende, og Sweeney må beskrives som moderat. Fx anvendes Firkildehypotesen i gennemgangen af Mosebøgerne med en kritik af Wellhausens "antisemitiske" model, idet Sweeney selv foreslår en EJDP-model med løbende redaktionel aktivitet mellem de enkelte lag. Af teologiske problemstillinger diskuteres særligt teodicéproblemet i lyset af Holocaust eller Shoah. Den nødvendige ofring af dele af folket for at beskytte Guds ære fx i Anden Mosebog og hos Esajas, rejser ifølge Sweeney alvorlige teologiske problemer i dag.

Forståelsen efter Auschwitz af det jødiske folks skæbne er desværre en af de eneste og alt for kortfattede diskussioner med henblik på moderne tid. Hvis man som jeg havde håbet at få kendskab til, hvordan en moderne jødisk fortolker forstår de bibelske skrifter ud fra og i samtale med sin righoldige religiøse tradition (hvilket Sweeney selv anfører som en uomgængelig bestanddel af jødisk bibelsk teologi!), er denne bog ikke et sted at begynde. Der er kun ganske få henvisninger til rabbinske udlægninger samt nutidige, teologiske diskussioner. På mange punkter er det en ganske almindelig og i den forstand glimrende indledning, der i kraft af en bibelteologisk ramme (del I og V) præsenterer sig som noget, den ikke er. Der er mange gentagelser, som gør bogen trættende at læse fra ende til anden, men til gengæld fungerer den fint som opslagsværk, der med sit særlige fokus på det synkrone aspekt leverer en tekstnær og kontekstorienteret introduktion til den jødiske Bibel.

Frederik Poulsen

Guy Williams

The Spirit World in the Letters of Paul the Apostle: A Critical Examination of the Role of Spiritual Beings in the Authentic Pauline Epistles. Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments 231. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2009. 336 s. € 79.

For ca. 10 år siden erklærede Wayne Meeks (Yale University), da jeg fortalte ham, at jeg arbejdede på en bog om begrebet 'ånd' m.v. hos Paulus, at han ville ønske, nogen ville skrive en opdateret udgave af Martin Dibelius' klassiker fra 1909, *Die Geisterwelt im Glauben des Paulus*. Jeg selv havde dog et delvis andet anliggende: *Cosmology and Self in the Apostle Paul: The Material Spirit* (Oxford University Press 2010). Hvordan så med Guy Williams' bog, som udkom nøjagtigt 100 år efter Dibelius' – og endda på samme forlag?

I tre dele diskuterer den først definitionen af 'the spirit world' hos Paulus, forskningen siden slutningen af det 19. årh., og forståelsen af Paulus og 'åndeverdenen' i den tidlige kirke. Derefter gennemgår den de forskellige dele af åndeverdenen hos Paulus: Satan, engle, 'herskere, autoriteter og magter', dæmoner og 'verdens elementer'. Og endelig viser den betydningen af åndeverdenen i forhold til, hvordan de paulinske menigheder skulle leve her og nu, med fokus på 'kristologi', 'soteriologi' og menighedslivet.